

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СТРІЛЬБИ КУЛЬОВОЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ГАЛИЧИНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Степан Леус, Андрій Сова

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів, Україна*

Актуальність. На початку ХХ ст. у Галичині впроваджували і розвивали різні види спорту, серед них і стрільба кульова. Вона була поширена в українських, польських, єврейських та німецьких товариствах. В українській історіографії відсутня структурована наукова інформація про становлення стрільби кульової в українському середовищі Галичини як вид спорту на початку ХХ ст. Зазвичай дослідники приділяли увагу історії стрільби кульової радянського періоду. Деякі аспекти проблеми представлено у книзі «Іван Боберський – основоположник української тіловиховної традиції» [4]. В узагальнених працях в історії зі стрільби це питання висвітлювали фрагментарно та принагідно [5]. З огляду на це запропоновано цю розвідку.

Мета дослідження – дослідити становлення і розвиток стрільби кульової в українському середовищі Галичини на початку ХХ ст.

Завдання дослідження – систематизувати інформацію про впровадження стрільби кульової в навчальну програму українських гімназій; проаналізувати становлення та розвиток стрільби кульової в українських руханкових і спортових товариствах.

Методи дослідження: загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення), спеціально-історичні (історико-типологічний, історико-системний).

Результати дослідження та їх обговорення. На початку ХХ ст. в Австро-Угорщині, зважаючи на складну військово-політичну ситуацію в Європі та прогножуючи великий військовий конфлікт, запроваджено військово-прикладну підготовку в навчальних закладах. Також у 1907 р. Австро-Угорщина, у складі якої була Галичина, стала однією з держав-засновниць Міжнародної федерації спортивної стрільби (ISSF).

Згодом, із 1911 р., до програми навчання гімназій Галичини введено «науку стріляння». Завданням цього предмета була організація військової підготовки юнаків, яку здійснювано під наглядом військових гарнізонів. Учні 7-их-8-х класів навчалися стрільби кульової впродовж навчального

року, зазвичай раз на тиждень, під керівництвом офіцерів піхотних полків і професора відповідної гімназії. До програми навчання входили: теоретична і практична підготовка, зокрема ознайомлення зі зброєю (гвинтівками Маннліхера М95), порохом та набоями, поводження зі зброєю тощо. Після засвоєння азів проводили стрільби капсулями в гімназії або на малому стрільбищі полку піхоти.

Після річного курсу стрільби кульової між гімназистами відбувалися змагання («стріляня до мети/влучі»). Кожен юнак проводив два пробних постріли і шість залікових («головних»). На початку червня 1914 р. у Відні відбулися змагання з кульової стрільби серед стрілецьких дружин гімназій. На них були присутні делегації з Академічної гімназії у Львові та гімназій з інших міст Галичини [6, 55].

Завдяки поширенню на українських землях сокільського руху створюють пожежно-руханково-спортові товариства, в яких також популяризують стрільбу кульову. Зокрема, в 1912 р. на Бібреччині відбувся повітовий курс для товариств «Січ» та «Сокіл» для введення науки стріляння. У 1913 р. у гімнастичному товаристві «Сокіл Батько» з'явилися «вправи в стріляню», для яких закуплено два бельгійські кріси системи Комблена. Планували також спорудити тир («стрільницю») для занять кульовою стрільбою, а щоб уніфікувати термінологію, розроблено такі терміни: «поцілка», «стрілець», «стрілиця», «ступінь», «стріляне до влучі/мети», «постава» тощо. Серед старшин стрілецького куреня відомо чимало фахівців, які долучилися до розвитку стрільби кульової, зокрема І. Боберський, С. Шухевич, А. Перфецький та ін. У сокільській організації було введено стрілецькі однострої. Їхнє впровадження та широке застосування відбувається особливо у 1914 р., у переддень Першої світової війни.

Невдовзі, у 1913 р., у товаристві «Сокіл Батько» розпочато регулярні спортові змагання зі стрільби – «стріляня з нагородами»: 10 лютого, 19 квітня та 8 листопада, а 1914 р. – 7 березня [1; 4]. Їх провели в рухівні (гімнастичному залі) «Сокола Батька» на вул. Руській, 20. Змагання судили три судді – І. Бачинський, І. Боберський та М. Нискоклон. У першому «стріляню» брали участь 25 учасників. Кожен зробив три постріли до влучі («шайби»). Стріляли на дистанцію 13 метрів. Найкращі три стрільці отримали нагороди [1]. Згодом, 27–29 червня 1914 р., проведено «Шевченківський здвиг» руханкових, пожежних, спортових і стрілецьких товариств. Члени «Сокола Батька» 28 червня з-поміж іншого виконали вправи крісами. Наступного дня, 29 червня в програмі «Запорожських

ігрищ» було заплановано стрільбу кульову, однак з об'єктивних причин її не проведено [7].

У товаристві «Січ» «стріляне» поширилось у 1913 р. Під керівництвом голови січової організації К. Трильовського створено товариство «Українські січові стрільці», яке підпорядковувалося Стрілецькій секції «Українського січового союзу» (УСС) на чолі з Д. Катамаєм. У Львові діяли також «Українські січові стрільці II». Згодом декілька десятків товариств з такою назвою виникло в багатьох населених пунктах Галичини. Для членів УСС розроблено однострої, закуплено кріси типу Маннліхер М95 і Верндль, проведено регулярні заняття у різних місцевостях Львова, зокрема на Кайзервальді [2, 239].

Стрільбу кульову використовували як військово-прикладну справу в товаристві «Пласт». Зокрема, в 1913 р. створено пластовий відділ у товаристві «Сокіл III» під назвою «Малі стрільчики». У Перемишлі заняття проводив щонеділі професор Є. Любович. Пластуни навчалися стрільби з шести міліметрового карабіна Флобера [3].

Члени товариств «Січ» та «Пласт», учні академічної гімназії проводили свої змагання і брали участь у спортивних змаганнях «Сокола Батька».

Висновки. Отже, з 1911 р. стрільбу кульову було введено до навчальної програми українських гімназій Галичини. Упродовж навчання учні отримували належну теоретичну і практичну підготовку з цієї дисципліни. У кінці кожного навчального року відбувалися змагання. Перед Першою світовою війною стрільбу кульову як вид спорту запроваджують та популяризують руханкові, спортові, пожежні та напіввійськові товариства «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Українські січові стрільці». Під патронатом «Сокола Батька» у Львові упродовж 1913–1914 рр. проведено чотири спортивні змагання зі стрільби кульової, на яких виступали представники різних товариств. Розвиток стрільби кульової супроводжувався напрацюванням відповідної літератури, розробленням спеціальної термінології, підготовкою суддів тощо.

Список використаних джерел

1. Гайдучок С. Сокільське жите / С. Гайдучок // Діло.– Львів, 1913.– 13 лютого.– Ч. 33.– С. 7.
2. Дашкевич Р. Товариство «Повітова Січ» у Львові / Р. Дашкевич, Г. Ничка // Гей, там на горі «Січ» іде! Пропам'ятна книга «Січей».– Едмонтон, 1965.– С. 230–248.

3. Заходи коло фізичного виховання молодежи: звіт дирекції ц.к. гімназії у Перемишлі за рік шкільний 1912/13.– Перемишль : Накладом фонду наукового, 1913.– С. 68–74.

4. Сова А. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції / А. Сова, Я. Тимчак ; за наук. ред. Є. Приступи. – Львів : ЛДУФК; Априорі, 2017.– 232 с.: іл.

5. Липа К. Стрілецький спорт в Україні. Від козацьких звичаїв до олімпійських медалей / К. Липа ; – Київ, 2011.– 224 с.

6. Фізичне виховане молодежи: звіт дирекції ц.к. академічної гімназії у Львові за шкільний рік 1913/1914.– Львів : Накладом наукового фонду, 1914.– С. 51–55.

7. Blue boy [Гайдучок С.]. По здвизи // Діло.– Львів, 1914.– 30 липня. – Ч. 168.– С. 5.